

FORN VÄNNEN

JOURNAL OF
SWEDISH ANTIQUARIAN
RESEARCH

Det flammande smycket

Arrhenius, Birgit

Fornvännen 79-101

http://kulturarvsdata.se/raa/fornvannen/html/1962_079

Ingår i: samla.raa.se

”DET FLAMMANDE SMYCKET”

Av Birgit Arrhenius

Det välkända, medaljongformade hängsmycket från Hagebyhöga, Aska socken Östergötland,¹ fig. 1—2, återger en kvinnofigur, som genom sin detaljrikedom utgör en av de intressantaste människoframställningar man känner från yngre järnålder.

Bilden föreställer en sittande kvinna med armarna korslagda över den runda magen. Hållningen är majestätisk, medan ansiktet bär ett gåtfullt uttryck med blicken sänkt och munnen dragen såsom till en antydning av ett leende. Kvinnan är iförd en karaktäristisk dräkt,² bestående av en vid mantel och därunder en lång kjol, som liksom dräktens ärmar är prydd med pärlade bårder. På huvudet synes en diademliknande huvudbonad uppdelad i två fält av ett dubbelt hjässband, som är neddraget i pannan och avslutat med en gropstämpel. Detaljerat återger bilden kvinnans smycken. På bröstet synes ett fyrradigt pärlsmycke, där pärlorna i den nedersta raden³ äro något större än de övriga. Därövan sitter tätt intill halsen ett väl utformat ryggknappspänne, som dock genom sin oproportionerliga storlek bryter medaljongens ram och gör ett groteskt intryck. Härigenom bibringas en betraktare intrycket, att detta smycke för den forntida konstnären haft en alldeles speciell innebörd och ansetts intaga en viktig plats i bildframställningen.

Kvinnan med ett stort smycke förekommer även i andra bildframställningar från samma tid. Den lilla, profilställda kvinnofiguren från Tuna i Alsike,⁴ fig. 3, visar en kvinnoframställning

¹ *T. J. Arne*, Ein bemerkenswerter Fund in Östergötland, *Acta Arch.* 1932.

² Denna typ av dräkt har senast behandlats av *W. Holmqvist*, *The Dancing Gods*, *Acta Arch.* 1960 sid. 124.

³ Den nedre raden av pärlor nu kraftigt nedslitna.

⁴ *T. J. Arne*, *Das Bootgräberfeld von Tuna in Alsike*, Stockholm 1934 sid. 26 ff. och sid. 70 ff.

Fig. 1 a. Hängsmycke av förgyllt silver från Hagebyhöga, Aska socken, Östergötland. — Hängeschmuck aus vergoldetem Silber von Hagebyhöga.

Fig. 1 b. Detalj visande ryggnappspännet på kvinnan från Hagebyhöga. — Detailbild der Rückenknopfsperre von dem Frauenbild von Hagebyhöga.

av samma slag. Man känner igen dräkten med den vida manteln och därunder en lång kjol, här med rutmönstrade bårder. På huvudet synes en ögleformig hårknut, framför vilken ses en sorts förhöjning, som möjligen återger en huvudbonad av det slag, som kvinnan från Hagebyhöga bär. Framtill på bröstet ses det fyr-radiga pärlsmycket, där pärlorna i den undre raden i likhet med motsvarande pärlor på bilden från Hagebyhöga äro något förstorade. Ovanför pärlsmycket sitter ett stort spänne, som här består av en rund knapp med tydligt markerad kantbård. Kantbården antyder att knappen ej bör tydas såsom ett runt spänne, utan torde motsvara ryggnappen på ett ryggnappspänne av den typ, som kvinnan från Hagebyhöga bär. Runda spännen äro nämligen en sällsynt och främmande föremålsform i uppsvensk miljö under yngre vendeltid, den epok till vilken kvinnan från Tuna bör dateras. De få runda spännen, som finnas,⁵ sakna i likhet med de samtida gottländska, dosformiga spännena⁶

⁵ Jfr här G. Arwidsson, De finländska runda spännena med ornering i sen stil 11, Fornvännen 1940.

⁶ B. Nerman, Gravfynden på Gotland under tiden 550—800 e. Kr., Antikvarisk tidskrift 22: 4 fig. 40.

Fig. 2. Hängsmycket från Hagebyhöga efter teckning av B. Händel. 2/1. — Hängeschmuck von Hagebyhöga.

och de senare vikingatida, filigranprydda guld- och silverspän-
nena⁷ den kraftigt markerade kantbård, som utmärker det
spänne, som avbildats på Tunakvinnan. Denna bård är emeller-
tid utomordentligt karakteristisk för ryggknappspänneas runda
mittknapp, där granatinläggningarna gå i en bård kring den
mer eller mindre tornliknande mittknoppen, jfr fig. 4. Med
all sannolikhet är således det smycke, som avbildas på kvinno-
figuren från Tuna ett ryggknappspänne, vilket dock på grund
av bildens profilställning endast återgivits med den stora mitt-
knappen.

Av intresse är även en kvinnobild på ett bronsbeslag från
Solberga socken, Östergötland,⁸ fig. 5. Här är kvinnan en av de

⁷ Denna typ av spännen behandlade av M. Stenberger, *Die Schatzfunde Gotlands I*, Stockholm 1958, sid. 32.

⁸ H. Arbman, *Östgötska storbondegravar från 700-talet e. Kr. Meddel. fr. Östergötlands fornminnes- och museiförening 1939—41*, sid. 3 ff. Jfr även P. Olsén, *Die Saxe von Valsgärde*, Uppsala 1945, sid. 108 ff.

Fig. 3. Kvinnobild av förgyllt silver från Tuna, Alsike socken, Uppland. 2/1. — Frauenbild aus vergoldetem Silber von Tuna.

agerande personerna i en bildscen med för oss okänt innehåll. Hon är närmast framställd såsom en sjöjungfru, och kanske skall hon bringa fiskaren i båten en lyckosam fångst! Vi känner igen hennes smycken, underst det fyrradiga pärlsmycket och därovan ett spänne, som på denna stiliserade bild endast återgivits med en rund ring. Att smycket emellertid även i detta fall är ett ryggknappspänne, torde framgå av den nära överensstämmelsen med kvinnobilderna från Hagebyhöga och Tuna.

På en serie små guldbleck från Helgö, Ekerö socken, Uppland,⁹ med bildframställningar av en man och kvinna bär kvinnan ett stort spänne av samma slag som på de ovannämnda figurbilderna. Den bildscen, där vi nu möter henne, är närmast att karakterisera som en kärleksscen och skall enligt den senaste tolkningen¹⁰ uppfattas såsom ett avsnitt ur en kultisk dans. På blecket fig. 6 ser man tydligt det stora ryggknappspännet med väl markerat överstycke, knapp och fot. På blecket fig. 9 kan endast knappen ses tydligt, medan spännets övriga delar

⁹ W. Holmqvist, *Excavations at Helgö, Stockholm 1961*, sid. 108 ff.

¹⁰ W. Holmqvist, *The Dancing Gods, Acta Arch.* 1960 sid. 108.

Fig. 4. Ryggknappspänne av förgylld brons med inläggningar i granatcloisonné från Ruda socken, Östergötland. 1/2. — Rückenknopfspange aus vergoldeter Bronze mit Einlagen in Granat-Cloisonné aus dem Ksp. Ruda.

endast äro antydda. På fig. 8 är nätt och jämnt knappen iakttagbar. Fig. 7 och fig. 10 visar en annan form av stilisering där ryggknappspännets tre delar blivit nästan jämnstora. I dessa två fall har denna detalj tidigare tolkats såsom ett pärlhalsband.¹¹ Om man jämför bilderna med fig. 6, förefaller det dock mera sannolikt, att man även i dessa fall avsett att avbilda ett ryggknappspänne. Med den kännedom vi har om pärlmodet under yngre vendeltid med fortsättning in i vikingatiden förefaller det över huvud taget osannolikt, att man burit pärlor i ett enkelradigt halsband synligt ovanför manteln på detta sätt. Under dessa epoker synes snarare det karakteristiska pärlsmycket bestått av en sammansatt flerradig pärluppsättning, avsedd främst såsom en heltäckande bröstprydnad. Detta framgår icke endast av samtida bildframställningar, jfr fig. 1—3, utan även av de iakttagelser man kunnat göra i fältet och av närmare analys av fynden,¹² där de obetydliga pärlspridarna, som från början kanske endast tjänat såsom lås i mer eller mindre kragliknande pärluppsättningar, nu bäres mitt fram såsom stora bröstprydnader.¹³

Till denna serie av bildframställningar av kvinnan med ett

¹¹ W. Holmqvist, Excavations at Helgö, sid. 109 no. 686 och 715.

¹² Jfr här C. J. Becker, Zwei Frauengräber aus Nörre Sandegaard, Bornholm, Acta Arch. 1953 sid. 139 ff.

¹³ B. Arrhenius, En vendeltida smyckuppsättning, Fornvännen 1960, sid. 82.

Fig. 5. Figurbleck av brons från Solberga socken, Östergötland. 3/1. — Figurenblech aus Bronze aus dem Ksp. Solberga.

stort ryggnappspänne kan fogas ett nyfunnet guldbleck förvarat i Eskilstuna museum.¹⁴ Guldbblecket visar en figurframställning av samma slag som guldbblecken från Ekerö, och kvinnan bär ett stort spänne, i detta fall endast markerat med knappen.

Det väldiga ryggnappspännet, som på de ovannämnda figurblecken i flera fall intager en central plats i bildkompositionen, äger även sin motsvarighet bland samtida fynd. Man har således i Kästa, Roslagsbro socken, Uppland,¹⁵ påträffat ett frag-

¹⁴ Guldbblecket påträffat i samband med utgrävningar av Johanniterklostret i Eskilstuna. Amanuens A.-B. Nilsson och fil. lic. S. Zachrisson ha vänligen givit upplysningar om detta fynd.

¹⁵ S. H. M. inv.nr. 5767 A och 15878. Jfr not 44.

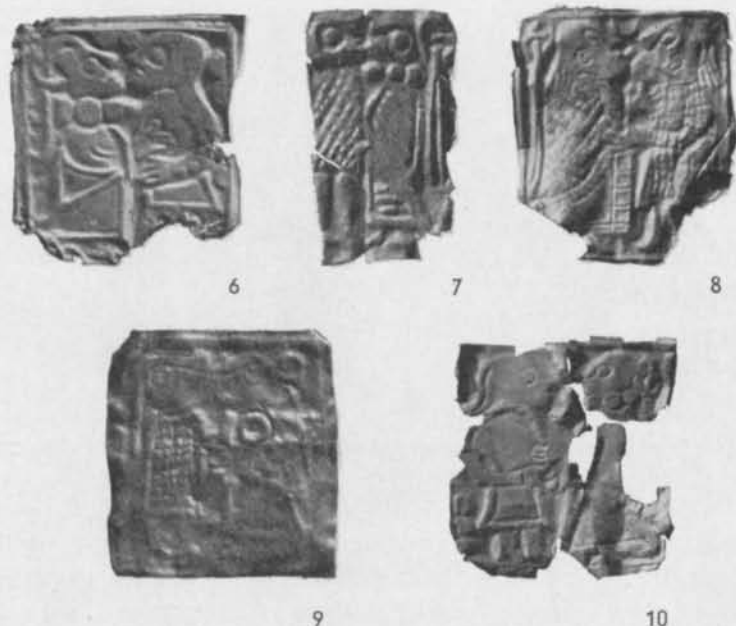

Fig. 6—10. Figurbleck av guld från Helgö, Ekerö socken, Uppland. 3/1. — Figurenbleche aus Gold von Helgö.

mentariskt spänne, fig. 11, som i komplett skick torde ha varit dubbelt så stort som de största av de vanliga ryggknappspännena från samma epok (jfr fig. 4). Dess längd är 28,5 cm, höjden minst 15 cm, och själva ryggknappen har en diameter av 1 dm. Till formen representerar spännet en vidare utveckling av den av Gjessing¹⁶ beskrivna tröndsk-jämtländska typen av ryggknappspännen. Ornamentiken, som är ytterst distinkt dragen, består av fågelliknande djur utförda i stil III:E, där varje ornamentsfält avviker från det föregående. Inte bara spännets kanter och båge utan även baksidan är tätt fylld av djurornamentik, som är av utomordentligt hög kvalitet.

Ett spänne av samma dimensioner men med betydligt mera schablonmässigt utförd ornamentik har påträffats i Näshulta

¹⁶ G. Gjessing, *Studier i Norges merovingertid*, Oslo 1934, sid. 138 ff.

Fig. 11. Ryggknappspänne av brons från Kårsta, Roslagsbro socken, Uppland. 1/3. — Rückenknopfspange aus Bronze von Kårsta.

socken, Södermanland.¹⁷ Fragment av ytterligare två dylika spännen finnas från gravfältet i Tuna, Alsike socken Uppland.¹⁸ Även i Norge har man påträffat dylika jättespännen, varav ett är från Rogaland och två från Nordnorge.¹⁹ Dessa överdimensionerade ryggknappspännen visa en vacker provkarta på den yngre vendeltidens stilar och äro enbart ur denna synpunkt värda en specialbehandling.²⁰

På spännet från Näshulta finnes en ännu kvarsittande granat, vilket bekräftar vad man även i övrigt ville antaga, nämligen att de nu helt tomma fälten varit inlagda med granatcloisonné.

¹⁷ S. H. M. inv.nr. 8716. Jfr not 44.

¹⁸ T. J. Arne, *Das Bootgräberfeld von Tuna in Alsike*, Stockholm 1934, sid. 22—24 och Tafel III, fig. 1—5. Fragmenten tillhöra de sammanblandade gravfynd, som påträffades innan utgrävningen påbörjats.

¹⁹ Storhaugen, Hetland, Rogaland, *Gjessing a. a.*, sid. 142 och pl. XXXIV; Nes, Valnesfjorden sogn, Fauske, Nordland, Bergens museums tillväxt 1913, sid. 36, fig. 22—23; Moksnes, Frosta sogn, Nordtrøndelag, *G. Arwidsson*, *Wendelstile, Email und Glas*, Uppsala 1942, sid. 110, nr 34 och Abb. 69. Dessa spännen äro enligt uppgift påträffade i gravfynd, som dock äro osakkunnigt framtagna. Av speciellt intresse är fyndet från Nes, Valnesfjorden, som är påträffat tillsammans med en yxa och en spjutspets, föremål som bruka tillhöra mansgravar.

²⁰ Förf. avser att i samband med en mera detaljerad bearbetning av de nordiska granatsmyckena närmare behandla dessa spännen.

Fig. 12. Detalj från bågen till ryggnappspännet från Kårsta. — Detail vom Bogen der Rückenknopfsprange aus Kårsta.

Då dessa spännen en gång voro nya, ha de stora fälten, fyllda med granatcloisonné av sannolikt yppersta kvalitet, helt dominerat, och den djurornamentik, vi nu iakttaga, förträngd till spännets kanter och baksida, har spelat en obetydlig roll. Att sannolikt även granatcloisonnéen varit lagd i ornamentala mönster visa oss paralleller bland de mindre spännena, jfr fig. 4. De stora ryggnappspännena torde ha tillhört de praktfullaste granatsmycken, som överhuvudtaget funnits i Norden, i kvalitet väl jämförbara med på kontinenten förekommande, samtida granatinlagda reliksskrin.²¹

²¹ Jfr t. ex. relikvaret från Enger, G. Lehnert (ed.), *Illustrierte Geschichte des Kunstgewerbes*, 1, Berlin, fig. 181 och 182, där cloisonnéinläggningarna bilda S:formiga slingor, ett motiv som även återfinnes på ryggnappspännena, jfr fig. 4.

Granaten, som är ett så utomordentligt karakteristiskt dekorations-element för ryggknappspännena, var en av forntidens allra högst uppskattade ädelstenar. Den klassiska ädelsten, som på latin benämnes *Carbunculus*, på grekiska *antrax*, motsvarade alla röda genomlysiga ädelstenar, vars sinsemellan skiftande kemiska och fysikaliska egenskaper man inte förmått att urskilja förrän i vårt eget århundrade. Av dessa röda ädelstenar var granaten den allmännast förekommande och lättast tillgängliga. Ur de uppgifter om fyndorter för karbunkeln, som anges i de tidiga lapidarierna²² (stenböckerna), kan man även dra den slutsatsen, att karbunkeln huvudsakligen kom att motsvara olika varianter av granat (almandin, pyrop etc.). Rubinen däremot var en under forntiden ytterst sparsamt använd och i det närmaste okänd ädelsten, som blev mera allmän i Europa först under nyare tid i samband med den uppblomstrande handeln med Indien.

Den främsta platsen intager karbunkeln, säger Plinius vid beskrivningen av denna ädelsten i *Historia naturalis*.²³ Sitt namn *Carbunculus* (glödande kol) skulle den enligt denne författare ha fått genom sin likhet med elden, som dock själv inte kunde påverka stenen. Plinius anför vidare, att en sort av dessa ädelstenar sades besitta en sådan inre hetta, att de förmådde smälta sigillvax och strålade med purpurglans t. o. m. i dunklet.

Den självlysande karbunkeln var en av de antika myter, som upptogs och omhuldades inom den kristna kyrkan. Tidigast finner man denna myt i biskop Epiphanius²⁴ lapidarium från slutet av trehundralet. Han anför, att enligt andras påstående karbunkeln hittas på följande sätt: "... den synes inte på dagen utan på natten, på avstånd ser den ut som en låga, som helt naturligt sprutar gnistor liksom ett glödande kol . . . , och när de, som leta efter denna sten, på avstånd se dess glans, så känna de igen den just på att den omväxlande lyser och åter slocknar,

²² Jfr här Plinii lapidarium, *Historia Naturalis*, bok 37, kap. 25—27; Epiphanius, *De XII Gemmis*, kap. *Carbunculus*; *Marbodius av Rhennes*, *De Lapidibus*, avsnittet *Carbunculus*.

²³ Plinius a. a. kap. 25.

²⁴ Epiphanius a. a., här citerad efter en gammal latinsk översättning (ed. Conrad Gesner, Liguri 1565) tryckt av Foggini, Rom 1743 sid. 19 f.

och när de gå efter stenens glans, hitta de den. Men den, som bär stenen, kan inte dölja den. Ty vilka kläder man än döljer stenen med, så lyser dess sken utanför kläderna."²⁵

De medeltida karbunkelsägnerna bilda en rik flora med mängder av varianter spridda över hela Europa. Ofta förknippas de självlysande karbunklarna med historiska händelser, såsom t. ex. de karbunklar som enligt traditionen erövrades av konung Valdemar Atterdag vid brandskattningen av Visby och som skall synas på havets botten utanför Svarthällar på Stora Karlsö såsom glimmande eldar.²⁶

Ädelstenen karbunkel hade även andra egenskaper. Dess röda färg sammanknöt den med härskarsymboler, och kanske är det av denna orsak som t. ex. de sassanidiska kejsarna med förkärlek lät gravera in sina porträtt just på denna ädelsten.²⁷ Kanske var det också denna egenskap som gjorde att karbunkeln tillhörde de 12 stenar, som enligt Bibelns andra Mosebok²⁸ skulle pryda det stora bröstsmykke, som bars av den judiske översteprästen. Varje sten symboliserade en av Israels 12 stammar, och karbunkeln var den fjärde stenen, som motsvarade Juda stam,²⁹ från vilken Israels mäktigaste konungar, David och Salomo, härstammade.

Genom förknippandet av karbunkeln med Juda stam blev inom den kristna kyrkan denna ädelsten helt naturligt symbolen för den yppersta ättlingen av denna stam, Jesus Kristus. Karbunkeln med sitt klara genomträngande ljus liknades vid mästaren själv, som kom för att upplysa världen i dess mörker.³⁰

²⁵ Prof. Dag Norberg, Stockholms universitet, har haft den stora vänligheten att översätta detta stycke.

²⁶ Här anført efter *N. Lithberg*, Kring Visbys Mariakyrka, Gotländskt arkiv, 1929, sid. 16. Antikvarie Erik B. Lundberg har vänligen fäst min uppmärksamhet på detta arbete.

²⁷ *C. W. King*, *Gems or Decorative Stones*, London 1870, sid. 18.

²⁸ Exodus, Kap. 28: 15—21.

²⁹ Angående detta bröstsmykke och de tolv s. k. apokalyptiska stenarna se *C. F. Kunz*, *The Curious Lore of Precious Stones*, Philadelphia 1913, sid. 275 ff. och där anført litteratur.

³⁰ Jfr här t. ex. det s. k. London Lapidary, Douce 291, *J. Evans* och *M. Sergeantson*, *English Medieval Lapidaries*, London 1933, no. IV, sid. 21—22.

Med hänsyn till det ovan nämnda är det inte märkligt, att just denna ädelsten ansågs kunna bringa sin bärare en hel rad fördelar. I ett ofta avskrivet lapidarium från 1400-talet, med orätt tillskrivet Jean de Mandeville,³¹ får vi lära oss om granaten: "Il donne courage au cœur, il met hors tristesse et amène liesse (joie)." Författaren till ett normandiskt lapidarium³² från mitten av 1200-talet diktar mera poetiskt:

Rubi escharbuncle done amur de seignurage
E maintient home en (grant) vasselage.
(E) done amur de Deu e de gent,
D'ami e d'amie ensement.

Liknande tankar, om än klädda i mera prosaisk dräkt, uttrycker vår egen lapidarieförfattare Peder Månsson:³³ "Carbunculus fördriffwer etherfwth wädher oc skörhet mynskar giffwer helso, förmenar onda tanka, gör sämyo och godhan framganh."

Tron på de ädla stenarna och deras magiska inverkan på tingens skeende är uråldrig och kan följas tillbaka till egyptisk och babylonisk filosofi. Ur dessa källor hämtade antikens lärda de föreställningar, som vi sedan möter, klädda i en passande kristen dräkt, i de medeltida lapidarierna. Dessa lapidaries utmärkas nämligen av att de, liksom så mycket annat av den medeltida vetenskapen, ofta äro mer eller mindre direkta avskrifter från antika författare.³⁴

Det förefaller inte osannolikt, att man även i Norden känt till vissa av de magiska begrepp, som knutits till de ädla stenarna. De livaktiga förbindelser med utlandet, som äro karakteristiska för hela vår järnålder, torde inte bara resulterat i enstaka importföremål utan med all sannolikhet även medverkat vid överförandet av stora delar av det antika kunskapsarv,

³¹ *J. de Mandeville, Le grand Lapidaire*, utgiven i Vienne 1862, sid. 37. Beträffande den egentlige författaren till detta lapidarium, se *J. Evans, Magical Jewels*, Oxford 1922, sid. 66 och där anförd litteratur.

³² *P. Studer och J. Evans, Anglo-Norman Lapidaries*, Paris 1924, sid. 89.

³³ *Peder Månsson, Stenbok*, avsnittet Carbunculus, Samlingar utgivna av Svenska fornskriftsällskapet, Häfte 144, sid. 463.

³⁴ De antika lapidarierna och deras medeltida avläggare skildras utförligt av *J. Evans, Magical Jewels*, Oxford 1922.

som vi genom kyrkans förmedling finner bevarade i de medeltida skriftliga källorna.

Det är i detta sammanhang av intresse att man i den fornordiska litteraturen finner exempel på magiska föreställningar i anslutning till ädelstenar. Såren från svärdet Sköfnung kunde endast helas med stenen i dess svärdsfäste enligt en version av Rolf Krakes saga.³⁵ I det bekanta Trymskvädet, där jätten Trym kräver Freja till brud i utbyte mot Tors hammare Mjölner, finner man en beskrivning av ett smycke, som även efter vad som nedan skall visas anknyter direkt till tron på de ädla stenarna.

Ur Trymskvädet citeras följande strofer:³⁶

Till den fagra
Freja gingo de
och han sade genast
till henne så:
"Bind om ditt huvud
bruddok Freja!
Till Jotunheim får du
fara med mig".

Vred vart Freja
och fnyste så
att asars boning
hävade under dem,
Brisingasmycket
brast och föll av:
"Måttlöst karlgalen
kunde du kalla mig
om jag ginge med dig
till Jotunheim."

— — —
Heimdall den vite,
han visste råd —
framsynt var han
som vaner pläga:
"Låtom oss binda
bruddok på Tor,

han bäre det stora
Brisingasmycket!

Fäst vid hans klädnad
klirrande nycklar,
svep kring hans knän
en kvinnas kjolar,
giv honom på bröstet
breda stenar
och en högtoppig
hätta på huvut!"

— — —
På Tor bundo de
bruddok sedan
på bröstet bar han
Brisingasmycket.

Vid hans klädnad fäste de
klirrande nycklar
svepte kring knäna
en kvinnas kjolar;
på bröstet fick han
breda stenar
och en högtoppig
hätta på huvut.

³⁵ Här anført efter *J. Evans*, *Magical jewels*, Oxford 1922, sid. 110.

³⁶ Här anført efter *B. Collinder*, *Den poetiska Eddan*, Stockholm 1957, sid. 88.

Överensstämmelsen mellan en bildframställning av det slag som representeras av hängsmycket från Hagebyhöga, fig. 1—2, och beskrivningen av Tor utklädd till Freja torde väl inte kunna förbises. Vi känner igen diktens långa kjolar och toppiga hätta, medan bröstets breda stenar mycket väl skulle kunna vara det fyrradiga pärlsmycket. Och det stora brisingasmycket, vad skulle det vara om inte just bildens väldiga ryggknappspänne!

Betydelsen av själva ordet Brisingamen är i detta sammanhang av viss betydelse. Ordet "men" betyder i fornnordiska³⁷ liksom i isländska³⁸ halssmycke, d. v. s. ett smycke som sitter intill halsen. Däremot finnes det inget i detta ord, som utsäger att halssmycket skall motsvara en halsring eller ett halsband, en tolkning av Brisingamen, som har gammal hävd.³⁹ De tätt intill halsen sittande ryggknappspännena kunna således mycket väl betecknas med ordet "men". Brising finnes fortfarande kvar i nynorska⁴⁰ i ordet "brisa", som betyder flamma eller glöda. Samma ord möter oss på isländska⁴¹ i kombinationen "briseitur" som betyder mycket varm (glödhet?). "Brosingamene, det flammande smycket",⁴² står det i Beowulfkvädet, och en bättre översättning står knappast att få på ordet Brisingamen.

Men kanske kan man våga att gå ett steg längre i tydningen av Brisingamen. Epitetet den flammande eller glödande motsvarande ordet "brising" synes vara en direkt anspelning på de för ryggknappspännena så karakteristiska granatinläggningarna. Adjektiv såsom flammande, glödande etc. förekomma ständigt i lapidariernas beskrivningar av granater, ja detta utsäges t. o. m. i denna ädelstens latinska namn "Carbunculus", som betyder glödande kol. "Brising" kanske rent av är en direkt översättning av namnet "karbunkel", liksom "karbunkel" i sin tur var en

³⁷ *J. de Vries*, Altnordisches, etymologisches Wörterbuch, Leiden 1961 sid. 384. För upplysningar om detta ord tackar jag även fil. lic. E. Svärdström och prof. S. B. F. Jansson.

³⁸ *G. Leijström, J. Magnusson och S. B. F. Jansson*, Isländsk-svensk ordbok, Stockholm 1955, sid. 198.

³⁹ Jfr här t. ex. *K. Stjerna*, Essays on Beowulf, London 1912 sid. 254 eller *B. Collinder* ovan a. a. sid. 247.

⁴⁰ *J. de Vries* a. a. sid. 57.

⁴¹ *G. Leijström, J. Magnusson och S. B. F. Jansson*, a. a. sid. 34.

⁴² Här anført efter *B. Collinder*, Beowulf, Stockholm 1954, vers 1195.

Fig. 13. Ryggknappspänne av förgyllt brons med inläggningar av granater som i ett fall ersatts med ett pånitat guldbleck. Observera även bågens indelning i tre distinkta fält. Havdhems socken, Gotland. 2/3. — Rückenknopfspange aus vergoldeter Bronze mit Einlagen aus Granatsteinen, die in einem Fall durch ein aufgenietetes Goldblech ersetzt sind.

översättning av ordet "antrax", den grekiska benämningen på denna ädelsten.

Gentemot den här föreslagna tydningen av Frejas Brisिंगamen såsom ett granatinlagt ryggknappspänne kan emellertid invändas, att de skriftliga källor, ur vilka vi hämta vår kännedom om detta smycke, (bortsett från Beowulfkvädet, som inte ger mer än smyckets namn) nämligen Snorres Edda och Trymskvädet, äro nedskrivna drygt fyra hundra år efter det att denna smyckeform var en allmänt brukad fibulatyp.⁴³

De överdimensionerade spännena av typ Kåsta, fig. 11, ha emellertid med all sannolikhet ej kunnat i någon större utsträckning tjäna ett praktiskt syfte. Därtill blevo de genom sin kolossala storlek både på längden och höjden alltför ohanterliga. I och med att man måste antaga att dessa spännen ej varit smycken i dagligt bruk, kan man även förmoda, att de varit i användning under ett betydligt längre skede än vanliga ryggknappspännen. I detta sammanhang skall emellertid framhållas, att

⁴³ Jfr G. Arwidsson, *Wendelstile, Email und Glas*, Uppsala 1942, sid. 51 ff.

inget av de stora spännena är påträffat i sådant fyndsammanhang att man, med hjälp av fyndkombinationen, kan erhålla en säker datering. Både spännet från Kåsta och spännet från Näshulta äro emellertid funna i anslutning till andra föremål, som tillhöra vikingatiden.⁴⁴ Spännet från Kåsta visar flera drag, som att döma av de gotländska, vikingatida ryggknappspännena äro att betrakta såsom sena. Uppdelningen av bågens dekor i tre, väl skilda, jämnstora fält, fig. 12, är ett sådant drag som, direkt knyter an till de ovannämnda gotländska ryggknappspännena, jfr fig. 13. Dessa gotländska ryggknappspännen av vikingatida typ äro även de svåra att datera. Medan Arbman anser dem tillhöra en tidig del av 800-talet, vill Åberg liksom senare Stenberger datera dessa spännen till 900-talet.⁴⁵ Flera spännen av denna typ uppvisa reparationer, som tyda på att de varit i långvarigt bruk. Bl. a. har man i de fall då granaterna fallit ut täckt över de tomma cellerna med pånitade pressbleck av guld, jfr fig. 13. Då dessa lagningar utfördes, har man tydligen inte längre behärskat konsten att slipa och infatta granater i cloisonnéinläggningar. Av betydelse i detta sammanhang är fyndet av ett spänne från Havdhems socken, Gotland,⁴⁶ fig. 14, där de fält, som annars brukar vara granatinlagda, äro helt täckta av pånitade bronsbleck. Spännets dekor består i övrigt av snäckspiraler i Ringerikestil och torde vara att datera till 1000-talet.⁴⁷ Denna sena tidsfästning av spännet understrykes av fyndkombinationen

⁴⁴ Spännet från Kåsta inlämnades till museet tillsammans med bl. a. en armring av brons till formen som *J. Petersen*, Vikingetidens smykker i Norge, Stavanger 1955, fig. 74. (Jfr även *M. Stenberger*, a. a. sid. 110 ff.) Dessa föremål skola enligt uppgift ha påträffats i en åker intill ett gravfält i samband med borttagandet av ett röse. — I Näshultafyndet som även är osakkunnigt framtaget finnes bl. a. fragment av en dubbelskalig spännbuckla.

⁴⁵ *H. Arbman*, Schweden und das Karolingische Reich, Stockholm 1937, sid. 196; *N. Åberg*, Stil III och Jellingestil, Fornvännen 1921; *M. Stenberger*, a. a. sid. 52.

⁴⁶ S. H. M. inv.nr. 9894. Gravfynd påträffat på Havdhems kyrkogård.

⁴⁷ Enligt *N. Åberg*, Keltiska och orientaliska stilinflytelser i vikingatidens nordiska konst, Stockholm 1941 sid. 46 ff. slutar Ringerikestilen vid 1000-talets mitt (jfr även *N. Åberg*, Förhistorisk nordisk ornamentik, Uppsala 1925 sid. 146). Holmqvist har emellertid vid en bearbetning av övergångstidens metallkonst (manuskript 1962) påvisat, att den yngre vikingatidens konststilar fortlevat tämligen oförändrade långt in i 1100-talet, under vilken epok

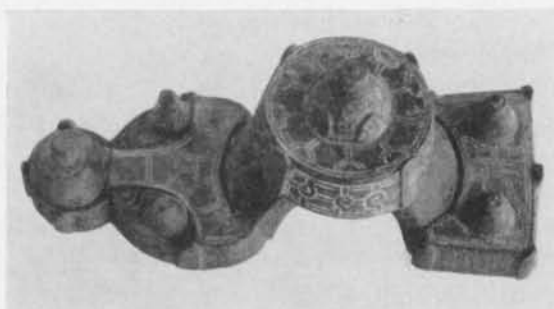

Fig. 14. Ryggknappspänne av brons med pånitade bleck med cloisonnéimitierande dekor. Gravfynd påträffat på Havdhems kyrkogård. 1/2 — Rückenknopfsperre aus Bronze mit aufgenieteten Blechen mit Cloisonnéimitierendem Dekor. Grabfund, gefunden auf dem Kirchhof von Havdhem.

nen, som bl. a. består av två djurhuvudformade spännen av sen typ, vridna bronsarmringar och ett tungformigt hänge med palmettdekor. De på ryggknappspännet fastsatta bronsblecken bära en dekor utförd i tremolirstich, som i varje detalj återger ett cellverk till ett cloisonnéarbete. På ryggknappen består det cellverksimiterande mönstret av strålformigt satta, arkadliknande cellbågar, ett ornament som är karakteristiskt för de sena ryggknappspännena. Detta visar, att spännet från Havdhem måste ha tillverkats och blecken blivit påsatta, medan ännu granatdekoren var så aktuell, att man kände mönstren men ej förmådde eller ville utföra inläggningarna. Genom fynden vet man således att de granatinlagda ryggknappspännena ännu under tusentalet var en välkänd föremålsform som efterbildades.

Liksom ryggknappspännena synas ha varit i bruk under ett relativt långt skede, synas även de ovannämnda bildframställningarna av detta smycke sträcka sig över en längre epok. Betecknande är här det lilla hängsmycket från Hagebyhöga som stilistiskt nära anknäyer till en väl sluten grupp av hängen tillhörande övergångstiden mellan vendel- och vikingatid.⁴⁸ Häng-

flertalet av de s. k. kyrkogårdsfynden, bland dem fyndet från Havdhem, torde ha blivit nedlagda. Jag tackar förste antikvarie Holmqvist för att han vänligen låtit mig ta del av detta arbete.

⁴⁸ Jfr B. Almgren, Bronsnycklar och djurornamentik vid övergångstiden från vendel till vikingatid, Uppsala 1955, sid. 77 ff.

smycket är emellertid påträffat i en grav tillhörande 900-talet.⁴⁹ Vid behandlingen av guldblocken från Helgö har Holmqvist påvisat, att kvinnofigurerna på dessa block, som stilistiskt direkt sammanhänger med 700-talets konst, även har paralleller i kvinnoframställningar på vikingatida bildstenar och i gravfynd, bl. a. från Birka daterade till senare delen av vikingatiden.⁵⁰

Mellan bildframställningarna av kvinnan med det stora smycket och ryggknappspännena själva synes således en viss analogi föreligga. Båda är inspirerade av och ha erhållit sin konstnärliga form från vendelkulturen, men ha sedan bevarats och i vissa fall mer eller mindre schablonmässigt upprepats långt in i vikingatiden. Den konservatism, som utmärker dessa föremål, sammanhänger kanhända just med att deras betydelse huvudsakligen varit av religiös art.

Av den ovan erhållna sena dateringen av granatinlagda ryggknappspännen följer att dessa spännen funnits under det skede, som mer eller mindre direkt skildras i den fornnordiska litteraturen. På grundval av detta, bör man således kunna överföra de litterära uppgifterna om Frejas Brisningamen direkt på de fynd av sådana ryggknappspännen, som ovan beskrivits.

Stenen, som gav hjärtat mod, guds och människors kärlek, förenade vännen och väninnan och bringade sin bärare makt och framgång, en mera passande ädelsten kunde väl knappast väljas till att pryda gudinnan Frejas smycke. Ty Freja var inte bara kärleksgudinnan till vilken man vände sig i älskogsmål, hennes mäktighet framgår även av att hon med Odin delade de i striden fallna krigarna. Till hennes ära gav man höga mäns hustrur namnet fru, och hon var enligt Snorre den gudinna, som var närmast till för människorna att åkalla.⁵¹

Den här föreslagna identifieringen av Frejas Brisningamen med ett granatinlagt ryggknappspänne öppnar nya möjligheter för inträngandet i den nordiska gudavärlden. Bildframställningar av den art, vi ovan stiftat bekantskap med, och som i flera fall re-

⁴⁹ *T. J. Arne*, Ein bemerkenswerter Fund in Östergötland, *Acta Arch.* 1932, sid. 95 f.

⁵⁰ *W. Holmqvist*, The dancing Gods, *Acta Arch.* 1960, sid. 112 ff.

⁵¹ Här anført efter *B. Collinder*, *Snorres Edda*, Stockholm 1958, sid. 68 f.

dan tidigare av andra författare satts i samband med Frö- och Fröjakult,⁵² kunna kanske nu mera exakt tolkas med avseende på bildscenernas egentliga innebörd. De överdimensionerade ryggknappspännena äga i detta sammanhang sitt speciella intresse genom de upplysningar de kunna ge oss angående kulturen. Såsom ovan framhållits, ge oss fynden av dessa spännena inga uppgifter om hur och när dessa spännena burits. Spännena skulle ha kunnat tillhöra den prästerliga dräkten och burits av en prästinna i Frejas tjänst. En annan möjlighet är, att de suttit på stora gudabilder av trä av det slag, som beskrivas i Flatö-bokens krönika om Olov Tryggvasson.⁵³

De vitt skilda fyndplatser, där de överdimensionerade spännena äro påträffade, syna emellertid tala mot deras användning såsom prästerligt ämbetsinsignium eller prydnad på gudabild. Varken fyndort eller fyndsammanhang ger oss nämligen någon antydning om, att ryggknappspännena äro påträffade i anslutning till en kultplats, vilket borde ha varit fallet om spännena använts på ovannämnt sätt. Av denna anledning förefaller det mera troligt, att de överdimensionerade spännena överhuvudtaget ej varit burna vare sig av människor eller trögudar, utan istället varit fristående föremål som dyrkats i sin egenskap av attribut till gudinnan Freja.

Den nordiska mytologien omnämner en hel rad föremål som utmärkte och karakteriserade de olika gudagestalterna. Tors hammare Mjölner och Odins spjut Gungne äro bara ett par av många exempel. Genom fynden vet vi, att man även ägnat dessa föremål en viss form av kult. Votivringar med miniatyrer av tors-hammare och spjutspetsar⁵⁴ etc. äro talande exempel på denna föremålsdyrkan.

Det kultföremål, vi här stiftat bekantskap med, det stora granatinlagda ryggknappspännet, Frejas flammande smycke, Brisningamen, torde ha varit en av de yppersta prydnader, som tillägnats en nordisk gudagestalt.

⁵² Jfr *Ch. Blindheim*, En amulett av rav, Universitetets Oldsakssamlings Årbok, 1958—1959 sid. 84 ff. och där anförda arbeten.

⁵³ *Flateyjarbok*. En samling av norske kongesagaer, utgivna av *G. Vigfusson* och *C. R. Unger*, Oslo 1860—68, del 1 sid. 400—405.

⁵⁴ Jfr *B. Arrhenius*, Vikingatida miniatyrer, Tor 1961.

ZUSAMMENFASSUNG

B. Arrhenius: „Der glühende Schmuck“.

Der bekannte, medaillonförmige Hängeschmuck von Hagebyhöga, Kirchspiel Aska, Östergötland, Abb. 1—2, gibt eine Frauenfigur wieder, die durch ihren Detailreichtum eine der interessantesten Menschendarstellungen bildet, welche uns aus der jüngeren Eisenzeit bekannt ist.

Das Bild stellt eine sitzende Frau in majestätischer Haltung dar. Sie trägt eine charakteristische Tracht, bestehend aus einem weiten Mantel und darunter einem langen Rock. Auf dem Kopfe ist eine diademähnliche Kopfbedeckung sichtbar. Der Schmuck der Frau besteht aus einem vierreihigen Perlenschmuckstück, sowie darüber, dicht am Hals befestigt, einer gut ausgeformten Rückenknopfspange, die indessen durch ihre unproportionierte Grösse den Rahmen des Medaillons sprengt und einen grotesken Eindruck macht. Hierdurch erhält der Betrachter den Eindruck, dass die Rückenknopfspange für den vorgeschichtlichen Künstler eine ganz besondere Bedeutung gehabt haben muss und dass es seine Absicht war, ihr einen wichtigen Platz in der Darstellung einzuräumen.

Die kleine im Profil dargestellte Frauenfigur von Tuna in Alsike, Abb. 3, gibt eine Darstellung der gleichen Art wieder. Man erkennt die Tracht im weiten Mantel und langem Rock wieder. Auf dem Kopfe sieht man einen ösenförmigen Haarknoten, vor welchem man eine Art Erhöhung bemerkt, die möglicherweise eine Kopfbedeckung derselben Art wiedergibt wie bei dem Bild von Hagebyhöga. Vorne auf der Brust sieht man einen vierreihigen Perlenschmuck, über dem eine grosse Spange sitzt, welche hier aus einem runden Knopf mit deutlich markierter Randborte besteht. Runde Spangen sind eine seltene und fremde Form in upplandschwedischem Milieu während der jüngeren Vendelzeit, in welche Epoche die Frau von Tuna zu datieren sein dürfte. Die wenigen runden Spangen, die es gibt, lassen die kräftig markierte Randborte vermissen, welche die an der Tuna-Frau abgebildete Spange auszeichnet. Diese Borte ist jedoch ausserordentlich charakteristisch für den runden Mittelknopf der Rückenknopfspange, bei welchem die Granateinlagen in einer Borte um den mehr oder weniger dornartigen Mittelknopf gehen (vgl. Abb. 4). Aller Wahrscheinlichkeit nach ist daher der Schmuck, den die Frauenfigur von Tuna trägt eine Rückenknopfspange, die indessen wegen der Profilstellung des Bildes nur mit dem grossen Mittelknopf wiedergegeben ist.

Eine ähnliche Frauenfigur wird auch auf der kräftig stilisierten Bilddarstellung aus dem Kirchspiel Solberga, Östergötland, wiedergegeben (Abb. 5).

Bei einer Serie von kleinen Goldblechen von Helgö, Kirchspiel Ekerö, Uppland, mit Bilddarstellungen eines Mannes und einer Frau trägt die Frau ebenfalls eine grosse Rückenknopfspange, die mehr oder weniger stilisiert wiedergegeben wird. Auf dem Blech Abb. 6 sieht man deutlich die grosse Rückenknopfspange mit klar markiertem Oberstück, Knopf und Fuss. Auf dem Blech 9 kann man nur den Knopf deutlich erkennen, während die

übrigen Teile der Spange nur angedeutet sind. Auf Abb. 8 ist gerade eben nur noch der Knopf zu bemerken. Abb. 7 und 10 zeigen eine andere Art von Stilisierung, bei der die drei Teile der Rückenknopfspange beinahe gleich gross geworden sind. In diesen beiden Fällen ist dieses Detail früher als ein Perlenhalsband gedeutet worden. Wenn man die Bilder mit Abb. 6 vergleicht, erscheint es jedoch wahrscheinlicher, dass man auch in diesen Fällen beabsichtigt hatte, eine Rückenknopfspange abzubilden. Mit dem Wissen, worüber wir in Bezug auf die Perlenmode während der jüngeren Vendel- und der Vikergerzeit verfügen, erscheint es überhaupt unwahrscheinlich, dass man Perlen in einem einreihigen, über dem Mantel sichtbaren Halsband auf diese Weise getragen hat. Während dieser Perioden scheint der charakteristische Perlen schmuck eher aus einer mehrreihigen Perlenzusammenstellung bestanden zu haben, dazu bestimmt als Hängeschmuck die ganze Brust zu bedecken. Das geht nicht nur aus gleichzeitigen Bilddarstellungen hervor, vgl. Abb. 3 sondern auch aus Beobachtungen, die man bei den Funden aus dieser Zeit machen konnte.

Die gewaltige Rückenknopfspange, die bei den oben genannten Figurenblechen in mehreren Fällen einen zentralen Platz in der Bildkomposition einnimmt, besitzt auch ihre Analogien unter gleichzeitigen Funden. Die prachtvolle Spange von Kårsta (Abb. 11) dürfte in komplettem Zustand etwa doppelt so gross als die grösste der gewöhnlichen Rückenknopfspangen aus derselben Periode gewesen sein, vgl. Abb. 4 und Abb. 11. Eine Spange von gleichen Dimensionen aber mit bedeutend mehr schablonenmässig ausgeführter Ornamentik ist im Kirchspiel Näsuhulta, Södermanland, gefunden worden. Fragmente von zwei weiteren solchen Spangen gibt es vom Gräberfeld in Tuna, Kirchspiel Alsike, Uppland. Auch in Norwegen hat man solche Riesenspangen gefunden, eine davon stammt aus Rogaland und zwei andere aus Nordnorwegen.

Auf der Näsuhulta-Spange sitzt noch ein Granat-Edelstein fest. Das bestätigt, dass diese Spangen jetzt herausgefallene Einlagen von Granat-Cloisonné besessen haben.

Der Granat, ein für die Rückenknopfspangen so ausserordentlich charakteristisches Dekorationselement, war einer der am höchsten geschätzten Edelsteine der Vorzeit. Der klassische Edelstein, dessen lateinischer Name *Carbunculus* ist und der auf griechisch *Antrax* heisst, entsprach allen roten durchsichtigen Edelsteinen, deren unter sich wechselnde chemische und physikalische Eigenschaften man vor unserem eigenen Jahrhundert nicht unterscheiden konnte. Von diesen roten Edelsteinen war der Granat der gewöhnlichste und am leichtesten zugängliche.

Den ersten Platz nimmt der Karbunkel ein sagt Plinius bei der Beschreibung dieses Edelsteins in der *Historia Naturalis*. Seinen Namen *Carbunculus* (glühende Kohle) soll er nach diesem Verfasser durch seine Ähnlichkeit mit dem Feuer erhalten haben, das jedoch selbst auf den Stein nicht einwirken konnte.

Der selbstleuchtende Karbunkel war einer jener antiken Mythen, die von

der christlichen Kirche aufgenommen und gehegt wurden. Am frühesten findet man diesen Mythos in dem Lapidarium des Bischofs Epiphanius aus dem Ende des vierten Jahrhunderts, und die mittelalterlichen Karbunkellegenden bilden eine reiche, mit Varianten über ganz Europa verbreitete Flora.

Der Edelstein Karbunkel hatte auch andere Eigenschaften. Er gehörte zu den zwölf Steinen, die nach dem zweiten Buch Moses der Bibel den grossen Brustschmuck geziert haben sollen, den der jüdische Hohepriester trug. Jeder Stein symbolisierte einen der zwölf Stämme Israels und der Karbunkel war der vierte Stein, der dem Stamm Juda entsprach. Hierdurch wurde dieser Edelstein in der christlichen Kirche natürlich das Symbol für den vornehmsten Spross dieses Stammes, Jesus Christus.

Mit Rücksicht auf das oben Gesagte ist es nicht zu verwundern, wenn man glaubte, dass gerade dieser Edelstein seinem Träger eine ganze Reihe von Vorteilen bringen konnte. Der Glaube an die edlen Steine und deren magische Einwirkung auf den Lauf der Dinge ist uralt und kann bis auf ägyptische und babylonische Philosophie zurückgeführt werden. Aus diesen Quellen schöpften die Gelehrten der Antike jene Vorstellungen, die wir dann, in passende christliche Tracht gekleidet, in den mittelalterlichen Lapidarien wiederfinden.

In diesen mittelalterlichen Lapidarien (vgl. Citat auf S. 90) findet man Angaben darüber, dass der Edelstein Karbunkel dem Herzen Mut gibt, Gottes und der Menschen Liebe, dass er den Freund und die Freundin vereine und seinem Träger Macht und Erfolg verleihe.

Auch in der altnordischen Literatur finden wir Beispiele dafür, dass man an die magische Bedeutung der edlen Steine geglaubt hat. In diesem Zusammenhang ist die Beschreibung des Gottes Tor im Trymskvida von besonderem Interesse, der mit der Tracht der Göttin Freja bekleidet wird, um mit dem Riesen Trym verheiratet zu werden. Das Gedicht schildert wie er in den langen Rock einer Frau gekleidet wird, auf dem Kopfe eine hochzipfelige Kapuze, während die Brust mit breiten Steinen und Frejas grossem Brisingamen geschmückt wird.

Die Übereinstimmung einer Bildardarstellung von der Art, wie sie durch den Anhänger von Hagebyhöger, Abb. 1, repräsentiert wird, mit der Beschreibung von Tor verkleidet als Freja kann man wohl kaum übersehen. Wir erkennen den langen Rock, die spitzige Kapuze, die breiten Bruststeine (Perlenschmuck) wieder, und was sollte dem grossen Brisingaschmuck des Gedichtes besser entsprechen, wenn nicht eben die gewaltige Rückenknopfsperre des Bildes!

Die Bedeutung des Wortes Brisingamen hat in diesem Zusammenhang ein gewisses Interesse. — Das Wort bedeutet im Altnordischen sowohl wie im Isländischem Halsschmuck, d.h. ein Schmuck, der am Halse sitzt. Die dicht am Halse sitzenden Rückenknopfspangen könnten daher sehr wohl mit dem Wort „men“ bezeichnet werden. „Brising“ kommt noch immer im Neunorwegischen im Worte „Brisa“ vor, das Flamme oder Glut bedeutet. Das gleiche Wort begegnet uns auf isländisch in der Kombination „brisheitur“, welches sehr warm (glühend heiss) bedeutet. „Brosingamene, der glühende Schmuck“,

steht es im Beowulfsang, und eine bessere Übersetzung kann man für das Wort Brisingamen kaum finden.

Das Epithet der Flammende, Glühende, das dem Wort Brising entspricht, scheint eine direkte Anspielung auf die Granateinlagen zu sein, die für die Rückenknopfspangen so charakteristisch sind. Adjektive wie flammend, glühend etc. kommen ständig in den Beschreibungen von Granaten in den Lapidarien vor, ja es wird sogar in dem lateinischen Namen dieses Edelsteins, Carbunculus, zum Ausdruck gebracht, der glühende Kohle bedeutet. Vielleicht ist Brising geradezu eine direkte Übersetzung des Namens Karbunkel, wie Karbunkel seinerseits eine Übersetzung des Wortes antrax, der griechischen Benennung dieses Edelsteins ist.

Durch die Funde weiss man, dass die Rückenknopfspangen sich als Schmuckform bis in das 11. Jahrhundert hinein erhalten haben, vgl. Abb. 13—14. Oft weisen sie Reparaturen auf, welche andeuten, dass sie lange im Gebrauch gewesen sind. Bilddarstellungen gleicher oder ähnlicher Art wie die hier oben beschriebenen, die ihre Form und stilistische Ausführung von der Vendelkultur erhalten haben, sind in einigen Fällen in Funden aus der jüngeren Wikingerzeit angetroffen worden. Der Konservatismus, der für diese Schmuckgegenstände charakteristisch ist, hängt vielleicht gerade damit zusammen, dass ihre Bedeutung hauptsächlich religiöser Art gewesen ist.

Ein geeigneterer Edelstein als der Karbunkel konnte wohl kaum gewählt werden, um den Schmuck der Göttin Freja zu zieren. Freja, die Liebesgöttin, deren Macht daraus hervorgeht, dass sie wie Odin selbst die Hälfte der im Kampfe gefallenen Krieger erhielt.

Die Prachtspangen, mit denen wir hier Bekanntschaft gestiftet haben, Frejas glühender Schmuck, Brisingamen, dürften eine der vornehmsten Zierden gewesen sein, die einer nordischen Göttergestalt gewidmet wurden.